

O NASTANKU PRVOGA SAMOSTANA U HERCEGOVINI NAKON TURSKE OKUPACIJE

► Piše: fra Ante Marić

Ozemlje Hercegovine pamti pravopovijest koja je, po razasutim vidljivim ilirskim gomilama i gradinama, na dohvat ruke. U njoj su svoj trag ostavili Rimljani, a kršćanstvo je prisutno istodobno kada i u Jeruzalemu i Rimu, što potvrđuju istražene bazilike na ovim prostorima koji Hrvati nastanjuju zajedno s drugim hrvatskim pokrajinama, a fratri gotovo osam stoljeća. Prije turskih osvajanja Hercegovina ima nekoliko franjevačkih samostana. Onaj sv. Ivana Krstitelja u Konjicu Turci ruše i fratre muče i ubijaju 1524. Godine 1563. ruše i zadnje fratarske samostane u Hercegovini: sv. Katarine u Ljubuškom i sv. Ante Padovanskoga u Mostaru. Nakon te godine, pa sve do trenutka polaganja temeljnog kamena franjevačkom samostanu Uznesenja Blažene Djevice Marije na nebo na Širokom Brijegu, fratri su se za Hercegovinu dušobrižnički skrbili krišom, uvijek uz nadljudske napore, najprije iz Zaostroga i *Živogošća*, a poslije iz Kreševa, Fojnice i Kraljeve Sutjeske. Da je kroz ta duga stoljeća opstao Hrvat katolik u Hercegovini, treba zahvaliti isključivo i najviše fratrima.

Široki Brijeg

Najstariji opis ovoga mjesta imamo u Šematizmu fra Petra Bakule (Batin kraj Posušja, 1816. – Mostar, 1873.) napisan 1867., a s latinsko-

ga na hrvatski 1970. preveo dr. fra Vencel Kosir (1899. – 1984.) pod naslovom *Hercegovina prije sto godina*. Fra Petar detaljno opisuje krajobraz Širokog Brijega: »Gotovo na sredini naše Misije ima brežuljak koji se zove Široki Brijeg. Od istoka pola sata protegnut prema Blatu, od juga malo uzdignut, malo se pruža prema Mokrom i Čerigaju, od zapada se proteže desetak minuta do potoka Ugrovače, a na sjever spušta se do lakta Ugrovače i rijeke Lištice, 400 koraka kao prohodna, ne previše strma nizbrdica.« Bakula u istom Šematizmu zapisuje, te potom i pamtimo, da je 1845. Široki Brijeg kupljen od Mehmed-age Kurta za 141 zlatnik.

Na samom tjemenu toga brijega, jarmu ili njegovom hrptu, kako Bakula piše, nalazi se staro katoličko groblje. I danas se mnogi od tih grobova nalaze u parku iza hrasta ispred širokobriješke crkve. Prema pričanju starijih fratara tu se i nastavljao ukop sve do osnutka groblja Mekovac podno crkve u prirodnoj uvali sa starim hrašćem.

Široki Brijeg prije izgradnje crkve i samostana

Fratrima je »bilo nemoguće u to vrijeme kupiti od Turaka bolje mjesto«, piše Bakula. Široki Brijeg nije bio povezan cestovno ni s jednim mjestom u Hercegovini. Do toga

nenaseljenog i kamenitog brijega, dolazilo se samo pješačkim i kozjim stazama. Cijeli je prostor »gotovo sav bio zarastao u trnje, busenje i slabu šumu. Tlo mjesta slabo je plodno, osobito vrh brežuljka koji je pokriven samo tankim slojem zemlje.« Pod tim brežuljkom s južne strane bijaše šuma, a u njoj se na samom njezinom rubu isticao jedan hrast. »Pod njim je naš prvi gvardijan o. Anđeo Kraljević ustanovio svoje prebivalište. Tu je stanovao četiri puna mjeseca bez postelje, dok se nije za redovnike napravila jedna bijedna kućica.« Godine 1867., kada Bakula piše Šematizam, od nje više nema ni ruševina, što samo govori da je bila jadno građena. I sam je Bakula dolazio u tu kuću i u njoj noćio jer piše: »Teško je reći, koliko smo trpjeli od tjesnoće, kad smo se uselili, ili bolje rečeno, zbili i natrpali u nju, i mi i gosti.« Temelji te prve kuće zapamćeni su do danas, a metalnim kocima i lancem obilježeni 1984. u prigodi 140. obljetnice odcjepljenja od Bosne Srebrene. Njih su zapamtili fra Vojislav Mikulić (1898. – 1991.) i fra Vencel Kosir. Nešto istočnije od temelja ove kuće bilo je vanjsko ognjište koje se i danas nazire, a sjeverno, prema današnjem samostanskom vrtu »ajat za konje i abort«, kako bi uvijek govorio fra Vojislav Mikulić. To je sve što se na Širokom Brijegu zateklo prije početka gradnje sadašnjih građevina.

Negdašnji franjevački dućani na kojima su sada podignute privatne kuće

Polaganje temeljnoga kamena samostanu i crkvi 23. srpnja 1846.

Prvo što fratri grade na Širokom Brijegu jesu crkva i samostan. O tom postoji pisan dokument, kamena ploča iznad ulaznih vrata u samostan. Natpis s te ploče partizani su otukli 1947., a bilo je napisano:

Odcipljeni od Bosne Brez kruva i krova bogati samo nadom u Boga ovi Samostan sa crkvom iz temelja dne 23. srpnja 1846. pod okriljem Uznešenja Gospina na nebo franjevci hercegovački podigoše

Temeljni kamen polaže vikar fra Rafo Barišić (1797. – 1863.) u nazočnosti svih fratara koji su iz Bosne došli u Hercegovinu, te mnoštvo hercegovačkog puka. Prvotna je namjera fratara bila graditi župni stan i biskupski dvor u Mostaru, ali su ih Turci u tom spriječili. Stoga se, po dobivenim turskim dopuštenjima za gradnju, to ipak prije dogodi na Širokom Brijegu. A u kakvu se ozračju sve dogodilo, piše fra Petar Bakula: »Kako naš svijet kroz četiri stoljeća nije vidio ni crkve niti obreda postavljanja njenog temeljnog kamena, tako kroz toliko stoljeća nije bilo ni takva veselja u Hercegovini.« Carskim su ukazom određene dimenzije

crkve: duljina 44, a širina 24 lakta. Nacrt za samostan, čije dimenzije nisu bile određene carskim ukazom, načinio i samu gradnju vodio fra Filip Ančić, zvan Dunder (majstor), rodnom iz Mostara. Fra Petar ovako opisuje samostan: »Ima dva krila, istočno i zapadno, po 32 metra duga, široka pak 9 m. Južno krilo je štaviše duže, tj. 43. m. Od ovoga krila pravo na jug prislonjen je odio za novicijate i kuhinju. Dug je 25 m, a širok 10 m. I tako u svemu mi imamo u samostanu duljine jednoga zida 164 m, širine 19 m.« Samostan ima 65 soba za stanovanje, pod južnim krilom je podrum, a na zapadnom su na oba kata pripojeni zahodi. Godine 1848. fratri s Čerigaja preseljavaju u samostan.

Samostanske čatrnje

Čatrnje su veliko bogatstvo svakoj kući pa tako i samostanu. Građene su skupa sa samostanom. Fra Petar ih ovako spominje: »U sredini samostanskog dvorišta nalazi se čatrnja, jedna izvan dvorišta u širem smislu, druga u klauzuri. Obje su zaista velike, duge naime 24 lakta, široke 12 lakata i duboke 16 lakata. Imamo i treću u klauzuri, manju od tih. Spomenute čatrnje su sagrađene

bez ikakve pomoći naroda, a služe i nama i narodu. Nemoj misliti da su ove čatrnje malo stajale.« Te su čatrnje ostale do danas. Jedna je od njih, ona izvan klauzure, u novije vrijeme obnovljena.

Zid oko samostana

Samostani imaju unutarnju i vanjsku klauzuru. Unutarnja je ona koja vrijedi za sam prostor samostana i u nju ne smiju ulaziti ženske osobe bez posebna dopuštenja i velike potrebe, kao ni svjetovnjaci. Vanjska je klauzura zgrada samostana s vanjskim dvorištem i vrtom. Oni su opasani zidom. Na tom su zidu ugrađena vrata na nekoliko mjesta. Ova se vrata zatvaraju s večernjim andeoskim pozdravom, a otvaraju s jutarnjim. Između andeoskih pozdrava unutar samostanskih zidina smiju biti samo fratri. O tom zidu fra Petar piše: »Imamo također klauzuru u širem smislu, tj. zid koji opasuje sve navedene građevine, čatrnje, šumu, livade i vrtove. Duljina ovoga kamenoga zida iznosi 2.316 naših lakata. Visina zida je ravna visini visoka čovjeka.« Od toga zida do danas ostao je samo mali dio s ulaznim vratima na zapadnom prilazu crkvenom dvorištu i samostanu te je u novije vrijeme s čatrnjom obnovljen.

Dućani, štale, stolarija

Podno samostana sa zapada su izgrađeni dućani i štale. Bakula o njima veli: »Napokon imamo osam prikladnih dućana iznajmljenih svjetovnim trgovcima robom u korist crkve i crkvenog namještaja. Nije malo utrošeno dok je sve to napravljeno.« Ti su dućani bili u funkciji dugi niz godina, a srušeni su tek nakon Drugoga svjetskog rata. Danas su na njima izgrađene privatne kuće koje otežavaju prilaz crkvi i samostanu. »Tu

su i dvije štale sa sjenicima. Jedna je duga 18 lakata, široka 10, visoka 9. Druga je duga 21 lakat, široka 11, visoka 10 lakata.« Osim navedenoga samostan je imao i pčelinjak, zgrade za svinjce, kokoši te male kućice za ostavu. Negdje oko 1920. južno od samostana, a u visini stare gimnazije, izgrađena je zgrada za stolarsku radionicu, koja je ostala i do danas, a nacionalizirana je nakon Drugoga svjetskog rata. Štale, svinjci, i sve drugo danas ne postoji.

Bakamuša, Vrace, mlinica, most na Ugrovači

U samostanu s đacima, novacima, a jedno vrijeme i bogoslovima ima više od osamdeset ljudi koje je trebalo nahraniti. Fratri zato koriste svaki pedalj zemlje da bi ga zasadili povrćem i voćem. Fra Petar o tome piše: »Još, k tome imamo prostrane vrtove (radi nestašice žive vode) slabo plodne. Oni su isprepleteni mnogim poprijekim podzidama, koje zadržavaju zemlju, i napravljeni gotovo kao u kremenu velikim nanosima zemlje. I to je tražilo mnogo izdataka. Napokon, ispod vrta s južne strane ima livada ili oranica 15 jutara. Ovo je do zadnjeg metra oslobođeno od šume, trnja, busenja, živih stijena i velikih starih gomila kamenja. Sve našom brigom i troškom. Ne ćemo potpuno mimoići ni istočni dio klaustara koji pokriva gaj (...) Kod utoka potoka Ugrovače u rijeku Lišticu imamo tri jutra zemlje, prije neobrađene sada zidom ograđene. Da bismo je mogli natapati, doveli smo kanal dulji od jedne milje. Napokon, nabavka mlinice, nekoliko oranica i vinograda vrlo potrebnih za uzdržavanje zajednice, stajalo je velikih izdataka.« Oko izgradnje mlinice 1868. najviše se trudio brat laik fra Jakov Markota (1820. – 1875.). Tih je godina sagrađen i kameni most na potoku Ugro-

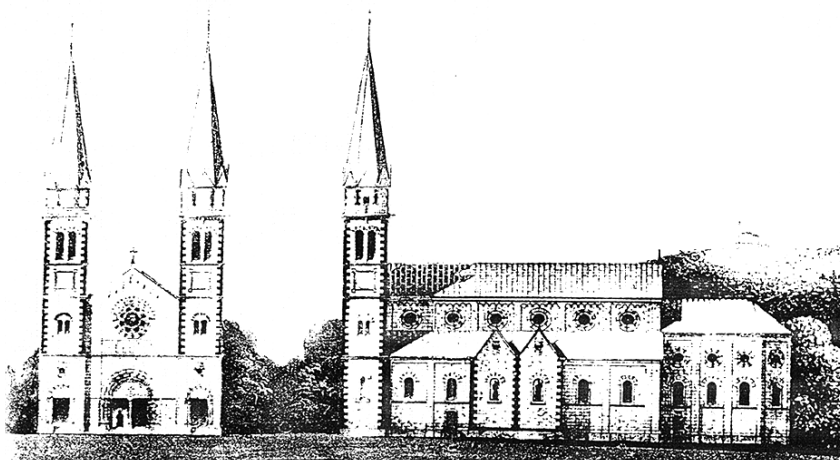
vači s nekoliko lukova. Projektirao ga je fra Mateo Lorenzoni.

Narodna učionica

Podno dućana izgrađena je zgrada osnovne škole. Poslije je u toj zgradi bila fratarska banka, a zgrada je srušena nakon Drugoga svjetskog rata i na njezinu je mjestu izgrađen privatni stambeni objekt. Nad ulazom u školu nalazila se kamena ploča s natpisom koji je nakon rušenja zgrade djelomično spašen:

Narodna učionica uzdignuta od otaca Reda sv. Franje, pod nadstojstvom fra Pile Čuture, godine Gospodnje 1867.

Ako fra Petar Bakula svoj Šematizam piše 1867., onda je sve do sada navedeno izgrađeno u razdoblju od dvadeset godina. Imamo li na umu da je prvi gvardijan spavao pod vedrim nebom i kitnjastim hrastom, to je, uistinu, hvale vrijedan pothvat.

Nacrti konačnog plana ing. Davida po kojem je građena samostanska crkva

Stari širokobriješki zvonik

Širokobriješki zvonik podignut je 1871. i građen kamenom. U zvoniku su bila dva zvona, a treće, najveće, bilo je na drvenoj konstrukciji. Taj je

zvonik srušen 1905. zbog izgradnje nove crkve. Nešto prije njega, možebitno 1904., srušena je i stara crkva.

Stara zgrada gimnazije

Fratri su na Širokom Brijegu od samih početaka života u samostanu mučili muku s prostorom za đake i sjemenište. Potkraj 19. stoljeća odlučili su graditi zgradu gimnazije. Između dvaju prijedloga, dizanje na kat istočnoga krila, i tu smjestiti gimnaziju, ili u produžetku južnoga krila graditi novu zgradu, odlučili su se za ovaj drugi. Zgradu su izgradili 1903. te u nju smjestili đake, odmah nakon završetka zgrada je bila mala za potrebe franjevačkoga školstva na Širokom Brijegu. Godine 1960. komunističke su je vlasti nasilno oduzele i do danas nije vraćena.

Nova širokobriješka crkva

Temeljni kamen novoj crkvi položen je 20. lipnja 1905. Izgrađena je

na mjestu stare crkve i zvonika koji su zbog toga srušeni. Gradnja je trajala dugo, no njezino kameno zdanje i danas zadivljuje posjetitelje. Plan je izradio Maksimilijan David, a voditelj gradnje bio je fra Didak Buntić.

Crkva je pokrivena 1910., a njezini zvonici ni danas nisu dovršeni.

Konvikt za vanjske đake

Konvikt za vanjske đake osnovan je 1911./12. školske godine, iako su već 1902./03. na gimnaziji bila dva vanjska đaka. Godine 1912. kupljena je jedna seoska kuća i u nju smješteni prvi vanjski đaci. Zgrada konvikta u današnjem svom obliku izgrađena je 1929., 1931. i konačno 1939. Nakon Drugoga svjetskog rata partizani su rastjerali đake te nacionalizirali zgradu konvikta s dvorištem i pomoćnim zgradama. U zgradi je potom bio dom za đake. Danas je u njoj Akademija likovnih umjetnosti Sveučilišta u Mostaru.

Nova gimnazijska zgrada

Fratri su temelje novoj suvremenoj gimnazijskoj zgradi položili na sv. Franju 1924. Plan za ovu zgradu izradio je arhitekt Miloš Komadina. Zgrada je primila prve đake školske godine 1927./28., a konačno je bila gotova 1930. U ovoj su zgradi gimnaziju pohađali sjemeništari koji sada stanuju u staroj gimnazijskoj zgradi i vanjski đaci iz konvikta. Gimnazija je doživjela istu sudbinu kao i konvikt za vanjske đake. Partizani su fratre ubili, zgradu devastirali, a 1947. spalili sve knjige svih knjižnica na Širokom Brijegu, arhiv gimnazije i konvikta, arhiv samostana i matične knjige. Potom je zgrada gimnazije nacionalizirana i do danas, kao ni stara gimnazija, nije vraćena fratrima.

Hidrocentrala

Tik uz mlinicu na rijeci Lištici fratri grade hidrocentralu. To je jedan od krasnih projekata Širokog Brijega

koji govori o fratarskoj poduzetnosti. Osim što je turbina od 1934. proizvodila električnu energiju, njezin je pogon iskorišten za vodenu crpku koja je punila spremnike ponad groblja u Mekovcu, potom onaj u crkvenom dvorištu i konačno jedan manji u potkrovlju gimnazije te su tako samostan, gimnazija, konvikt i svi drugi objekti na Širokom Brijegu imali vodu. Voda je korištena i za zalijevanje vrtova. Hidrocentrala je 1947. nacionalizirana i ubrzo nakon toga uništena. Danas u ruševnom stanju podsjeća na ona vremena koja su tako slavno i žalosno iza nas.

Hidrocentrala je i žrtvoslovno mjesto Širokog Brijega i naše Provincije. U nju se sklonilo osam fratara kada su bitke na Širokom Brijegu bile najžešće, a ujutro 8. veljače dolaze na Široki Brijeg neznajući da su dan prije ubijeni svi fratri u samostanu. Partizani su i njih uhitili te odveli u nepoznatu smjeru (»via Spalatum«, kako stoji u Nekrologiju Provincije) i ubili.

Ratno sklonište

Godine 1943. fratri u svom vrtu na Širokom Brijegu grade ratno sklonište. Završili su ga 1944. Nacrtno je izradio inženjer Žeravica. Iskorištena je prirodna pećina u samostanskom vrtu, a sklonište je moglo primiti đake i profesore. S istoka se u nj ulazi strmim stubama dok je južna strana u razini zemlje. Partizani nakon osvajanja Širokog Brijega ulaze u samostan, uhićuju sve fratre te ih jednoga po jednoga vode do ratnoga skloništa i tu ubijaju. Potom su ih u skloništu zapalili i zatrpali zemljom. Na povijesnoj duhovnoj obnovi i pokorničkom hodočašću cijele Provincije Širokobriješkoj Gospi fratri su 1. srpnja 1971. njihove posmrtno

ostatke, kao i onih ubijenih u Mostarskom Gracu, prenijeli i ukopali u širokobriješkoj crkvi.

Ratno sklonište otvoreno je 19. srpnja 1990. Na zatrpanim stubama pronađeno je nekoliko manjih kostiju ubijenih fratara, njihove krucije, ključići njihovih ormara, ostatci njihovih naočala, kutije za duhan. Široki Brijeg je središnje žrtvoslovno mjesto naše Provincije, a ratno sklonište srce toga središta. I danas ga mnogi vjernici s velikim strahopoštovanjem posjećuju, a fratri cijele Provincije svakog se 7. veljače okupe oko toga mjesta na kojemu su širokobriješki hercegovački franjevci dali svoje živote za Krista, za Crkvu i za franjevački red.

Zaključak

Da bi Široki Brijeg i danas disao punim plućima, Provincija s društvenom i političkom zajednicom mora učiniti sve što je u njihovoj moći. Tom svetom mjestu, tom hercegovačkom brijegu što u sebi nosi dašak Sinaja, Morije, Neba, Tabora, Siona, Karmela i Kalvarije, treba vratiti svoje dostojanstvo, treba odati počast svojim ubijenim fratrima i puku. Fratri su to i dosad činili, osobito je mnogo učinjeno u vrijeme komunizma održavanjem sv. misa zadušnica za ubijene fratre na 7. veljače, obnovom samostana, crkve, crkvenog dvorišta, održavanjem gospojinskih devetnica, Gospojina i hodočašća mladeži, uređenjem riznice te galerije kao iznimnim udjelom fratara u osnutku Likovne akademije na Širokom Brijegu. Široki Brijeg vapi za obnovom stare gimnazijske zgrade i hidrocentrale, vapi da ratno sklonište bude početkom i svršetkom vanjskih križnih postaja u tom perivoju prepunom darova požrtvovnih fratara, puka i darova nebeskih. ✍

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subrača«, VI., 2 (11),
Široki Brijeg, 2013.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14, 88220 Široki
Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: (039) 700-325
faks: (039) 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD;
Canada 13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...
(s naznakom za Vicepostulaturu i za što):
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:
žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Živimo u vremenu kada hrvatsko društvo s obiju strana granice još uvijek nema snage uhvatiti se u koštac s nataloženim nerazjašnjenim događajima iz prošlosti. Poglavitno su to oni iz komunističkoga vremena. Neki bi nadodali da su to i oni iz Domovinskoga rata, no ove druge zacijelo ćemo laganije raščistiti ako nam oni prvi budu jasni. Oni su, naime, uvjetovali da se dogodi mnogo toga što se inače ne bi dogodilo. Samo treba imati dovoljno hrabrosti i dovoljno strpljenja te krenuti u tom pravcu. Žao mi je kada ljudi umjesto traženja istine zaglibe u obranu ove ili one ideologije, posredno time i zločina koje je činila. A bilo ih je! I ne ponovili se više.

Područje našega razmatranja, našega glasila, svakako jest hudo komunističko razdoblje u hrvatskoj povijesti. Sve ostalo prepuštamo drugima. Ubijeni hercegovački franjevci, kao i čitav taj povijesni kontekst, zahtijevaju od nas da budemo do kraja pošten i stručni. To ponekada znači poniranje i u istraživanje koje se nekome može učiniti stajanje na ovu ili onu stranu. Ne, to je samo istraživanje i ništa više. Jedina strana na koju imamo pravo stati jest strana mučeništva. Postupak mučeništva to traži od nas i na nama je da krenemo tim putem ili se svega okanim. Bit će, dapače, i onih za koje ne ćemo moći dokumentirati mučeništvo pa ćemo ih morati isključiti iz ovoga postupka, ali i dalje ćemo nastaviti raditi na njihovu slučaju. Nešto slično čini i Komisija HBK i BK BiH za hrvatski martiro-

logij čiji je Vicepostulatura član u liku vicepostulatora fra Miljenka Stojića. Među mnoštvom ubijenih traži one koji su mučenički završili svoj ovozemaljski život. To znači da su ubijeni iz mržnje prema vjeri i da su to primili kršćanski postojano. Sve ostalo iz njihova života zapravo je nebitno. Bit će popisani i učinit će se sve što je potrebno da ih Crkva jednoga dana prizna mučenicima. Uz njih će naravno biti popisani i svi drugi ubijeni. Povijesni je to kontekst koji je ostavio dubok trag u našem narodu i u Crkvi u Hrvata.

Primijetit ćete da smo ovoga puta štedjeli na opremi teksta. Dogodilo se to zbog obilja građe koju bi trebalo objaviti. Iako je već bila pripremljena, dosta smo je izbacili iz broja koji je pred vama, a ovo što vam nudimo jednostavno nismo mogli dirati. Uostalom, sadržaj je uvijek najbitniji, a ne omot. On je samo prevažan za one koji nam nastoje nešto podvaliti. Čitajte, razmišljajte i zaključujte što nam je svima činiti.

Dokle god sve stvari u svome životu ne stavimo na njihovo mjesto, ne ćemo uspjeti razumjeti što nam se zapravo događa. Bog nas je, pak, stvorio kao svoje suradnike. I to ne samo na vjerskom polju, nego na svim poljima ljudske djelatnosti. Kao kršćani trebamo imati život u punini. Mnogi to očekuju od nas. Bojimo li se ili smo radosni zbog rada na Gospodnjoj njiivi? Nisu ovo neke nove, pre-pametne misli. Šapću nam ih naši mučenicima. Pa poslušajmo ih!

Mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Istraživanja	40
Podsjetnik	23	Pobijeni	44
Povijesne okolnosti	27	Nagradni natječaj	60
Povjerenstva	34	Razgovor	63
Stratišta	39		